

שוויון הזדמנויות בחינוך בראי מבחנים ארציים מבחר נתונים ממחקר אורך בתחום המתמטיקה

נורית ליפשטט, ד"ר חגית גליקמן

רקע

מטרת המחקר

מאפייני תלמידים במבחנים הארציים - מיצ"ב ובגרות -

- מגזר-שפה

- סוג פיקוח

- רקע חברתי-כלכלי

קשר בין קבוצת הלימוד (הקבצה) בכיתה ח' ומספר יחידות הלימוד
בבגרות

קשר בין ציון מיצ"ב וקבוצת לימוד בכיתה ח' לבין מספר יחידות
הלימוד בבגרות

סיכום ודיון

- שוויון הזדמנויות הוא אחד הערכים המרכזיים של מערכות חינוך בעולם בכלל ובישראל בפרט

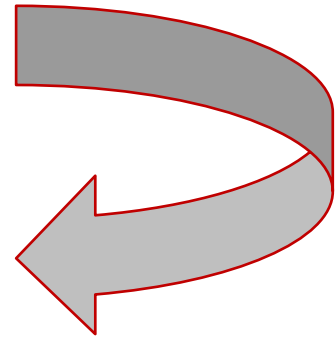
- מתן שוויון הזדמנויות מאפשר לתלמידים לפתח את כישוריהם ולממש את הפוטנציאל הטמון בהם ללא תלות בנסיבות אישיות וחברתיות

- באופן זה מתאפשר לכל תלמיד להשתלב בעולם העבודה על פי יכולתו ורצונו, ובכך לקדם מוביליות חברתית

- בפועל, ידוע כי בישראל ישנם פערים גדולים בין קבוצות אוכלוסייה שונות – פערים אשר מתחילים להיווצר כבר בשלב הגיל הרך והולכים ומתרחבים עם העלייה בשלבי הגיל

מטרת המחקר

כאיילו מידה מתקיים בישראל שוויון הלבדמנויות
 בחטובות הבינויים, בחטובות העליונות ובמעבר בין
 שלבי חינוך אלו?

כיצד תלמידים ממציט את הכוטנציאל שלהם בחטובה העליונה
 על סמך הישגיהם בחטובה הבינויים?

אוכלוסיית המחקר

מדגם ארצי מייצג של תלמידי כיתות ח' -

- ✓ נבחנו במיצ"ב במתמטיקה
- ✓ דוברי עברית ודוברי ערבית
- ✓ פיקוח ממלכתי וממלכתי-דתי
- ✓ תלמידים רגילים ולקויי למידה

תשס"ח   **מיצ"ב**

✓ תלמידי כיתות י"ב

תשע"ב

בגרות*

✓ בגרות במתמטיקה

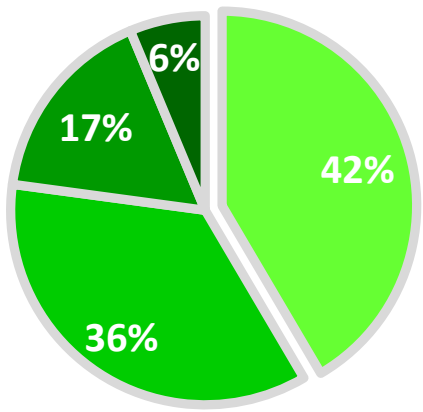
ללא ציון סופי

* הנתונים המוצגים מתייחסים לאוכלוסייה של מחקר זה (על מאפייניה השונים) ואינם בהכרח מצטלבים עם הסטטיסטיקה הרשמית המפורסמת בהקשר של בגריות

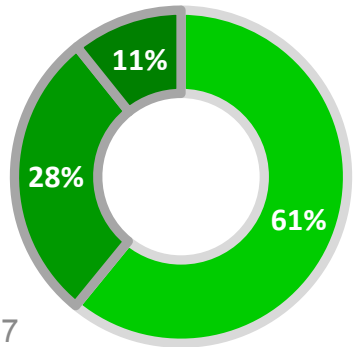
דאברי ארבות	דאברי אברית	כף האוכלוסייה	מתמטיקה
37%	24%	25%	רבעון I (327-423)
27%	23%	25%	רבעון II (424-493)
23%	24%	25%	רבעון III (494-579)
14%	28%	25%	רבעון IV (580-785)

התפלגות אוכלוסיית המחקר בבגרות במתמטיקה: (N=18,157)

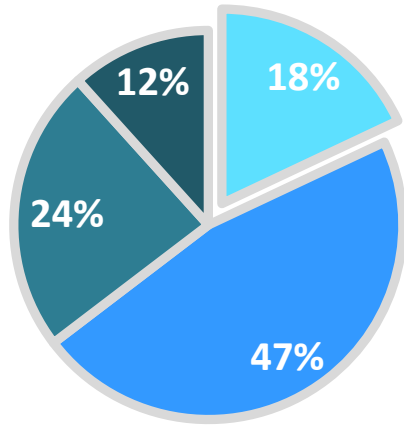
דוקרי ארביית

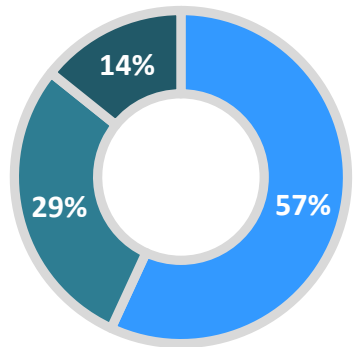
- 5 יחידות לימוד
- 4 יחידות לימוד
- 3 יחידות לימוד
- ללא ציון סופי

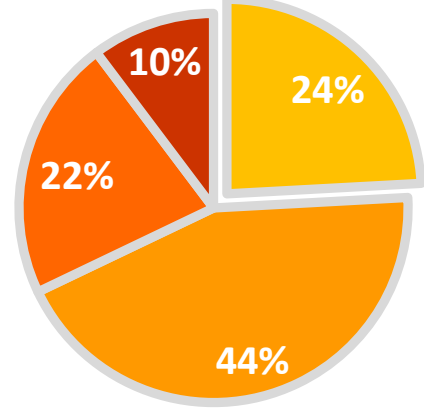
דוקרי אברית

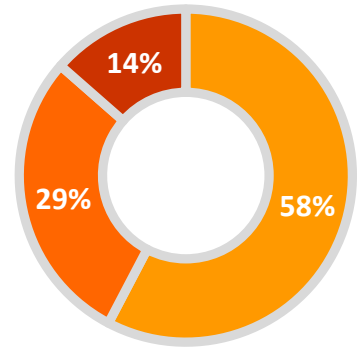
- 5 יחידות לימוד
- 4 יחידות לימוד
- 3 יחידות לימוד
- ללא ציון סופי

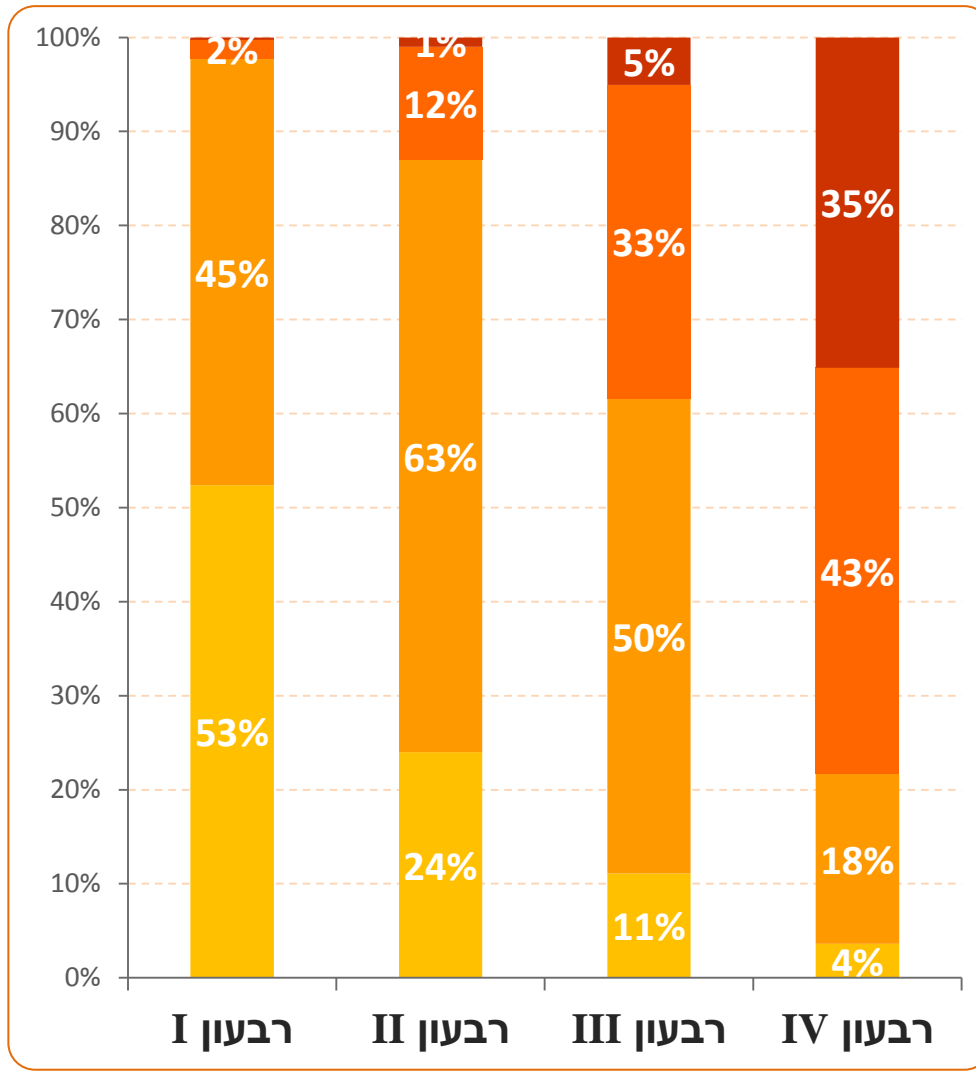
כף התלמידים

- 5 יחידות לימוד
- 4 יחידות לימוד
- 3 יחידות לימוד
- ללא ציון סופי

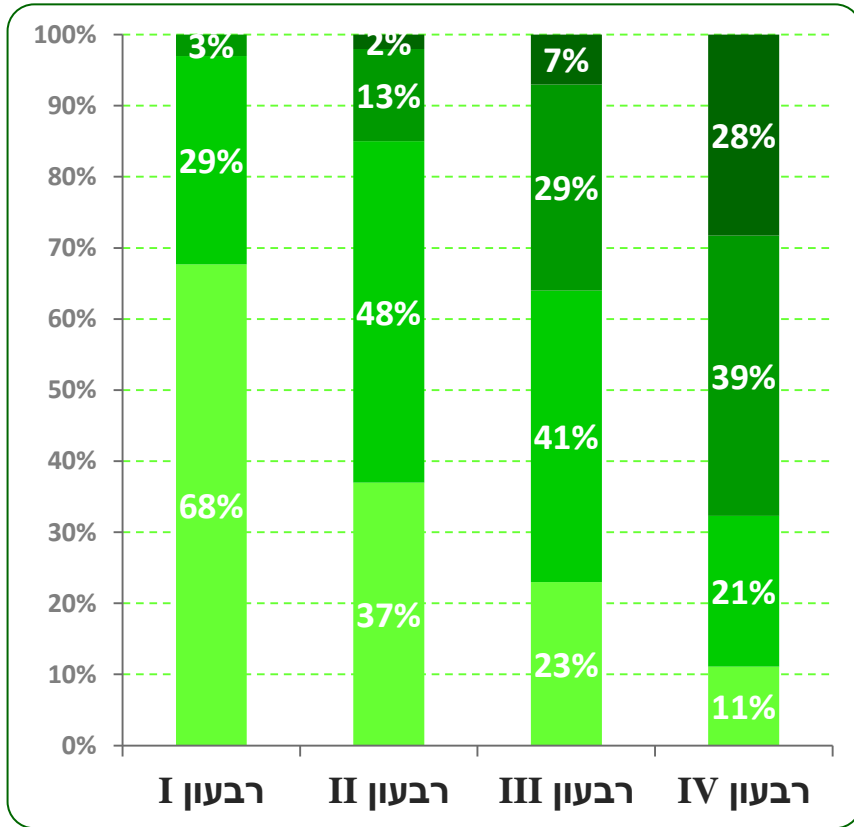
התפלגות תלמידים בעלי ציון סופי בבגרות במתמטיקה: (N=13,774)

■ ללא ציון סופי
 ■ 3 יחידות לימוד
 ■ 4 יחידות לימוד
 ■ 5 יחידות לימוד

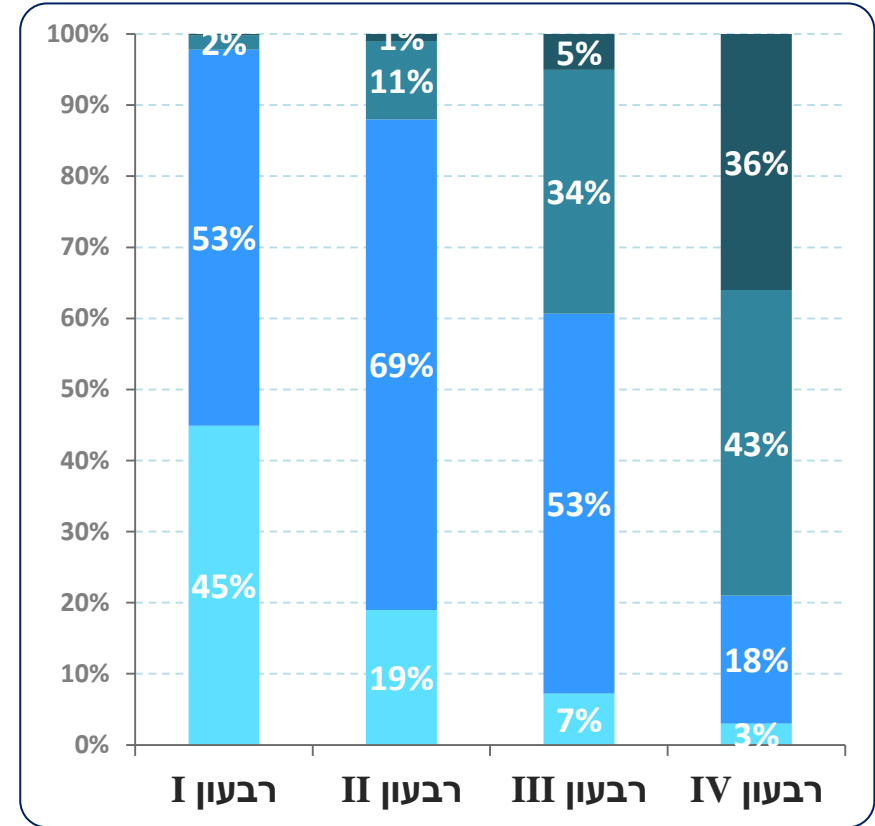

דלקרי ערבית

■ 5 יחידות לימוד ■ 4 יחידות לימוד ■ 3 יחידות לימוד ■ ללא ציון סופי

דלקרי עברית

■ 5 יחידות לימוד ■ 4 יחידות לימוד ■ 3 יחידות לימוד ■ ללא ציון סופי

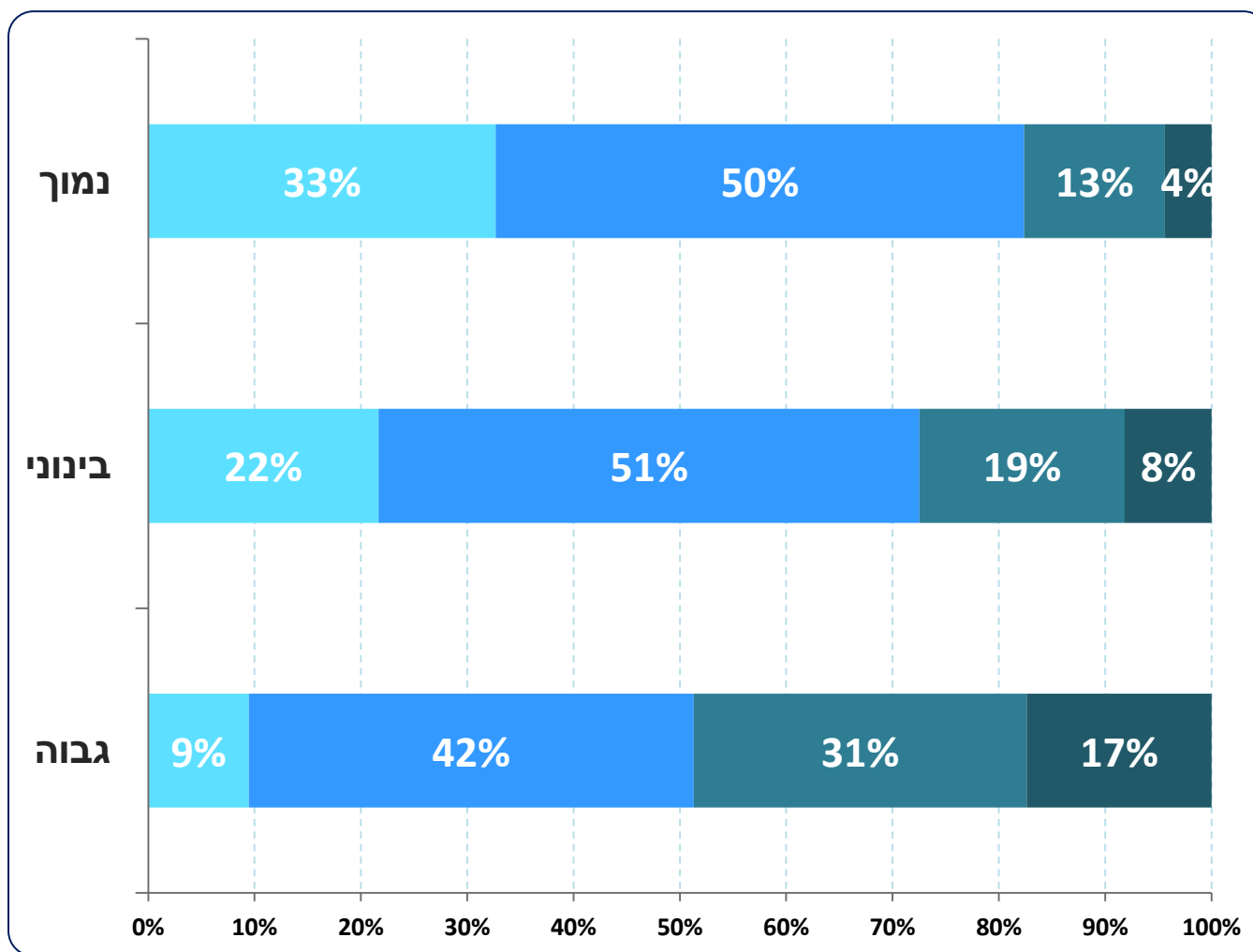
מגזר שפה - סיכום

- באוכלוסיית המחקר, שיעור התלמידים ללא ציון סופי בבגרות בקרב דוברי הערבית גבוה בהשוואה לדוברי העברית
- בקרב תלמידים בעלי ציון סופי בבגרות, התפלגות יחידות הלימוד דומה בשני מגזרי השפה
- גם עבור אותו רבעון ציוני מיצ"ב מתקבלים ממצאים דומים –
- במתמטיקה, שיעור התלמידים שנבחנו ברמה מוגברת בבגרות (4 ו-5 יחידות לימוד) דומה בשני מגזרי השפה (למעט ברבעון העליון שם שיעור התלמידים דוברי עברית גבוה יותר)

דוברי עברית:

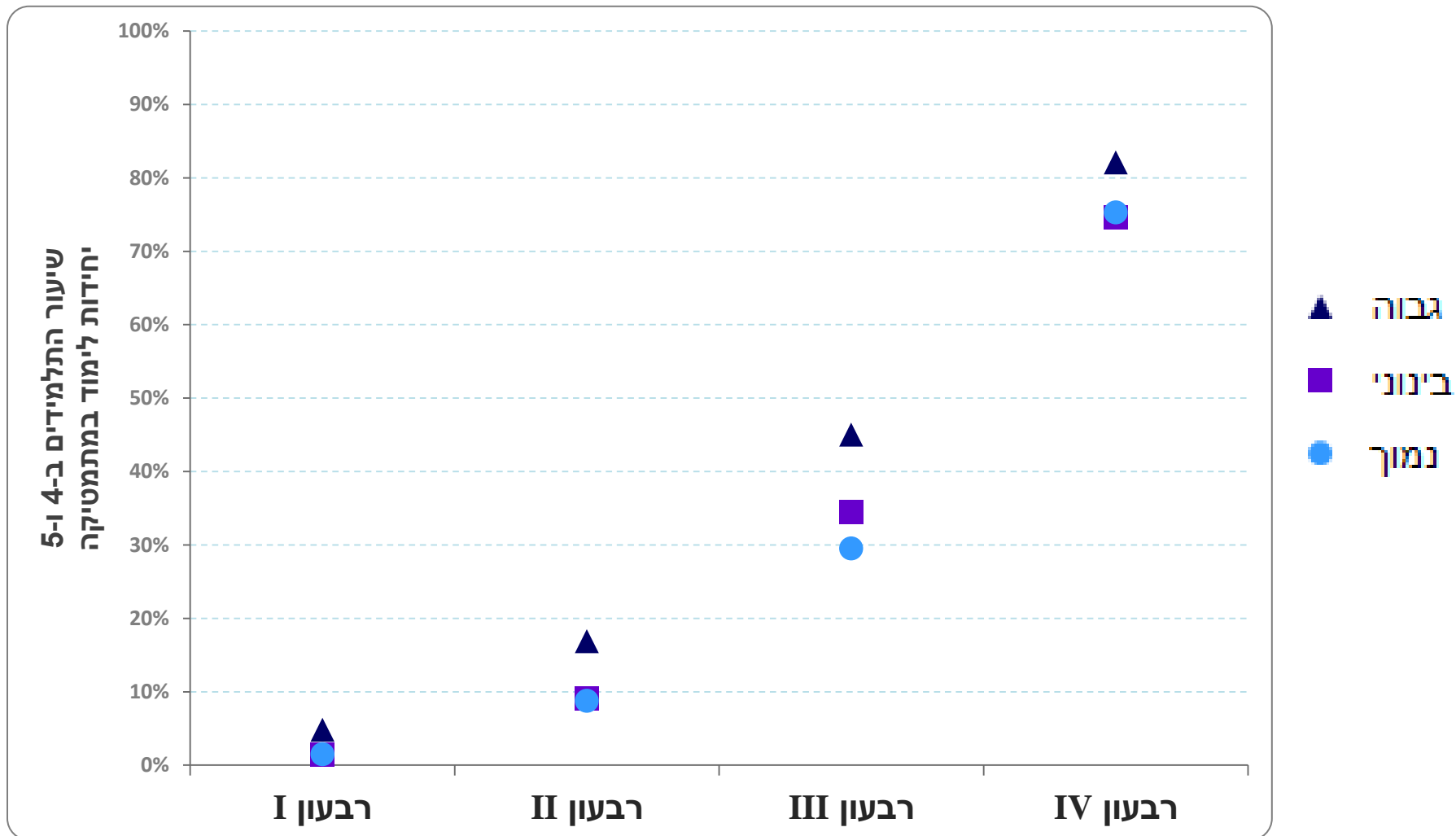
גבוה	בינוני	נמוך	מתמטיקה
14%	28%	43%	רבעון I
19%	26%	27%	רבעון II
27%	23%	18%	רבעון III
40%	22%	13%	רבעון IV

דוברי עברית:

- יחידות 5
- יחידות 4
- יחידות 3
- ללא ציון סופי

דוברי עברית:

בקרב דוברי העברית באוכלוסיית המחקר נמצא כי -

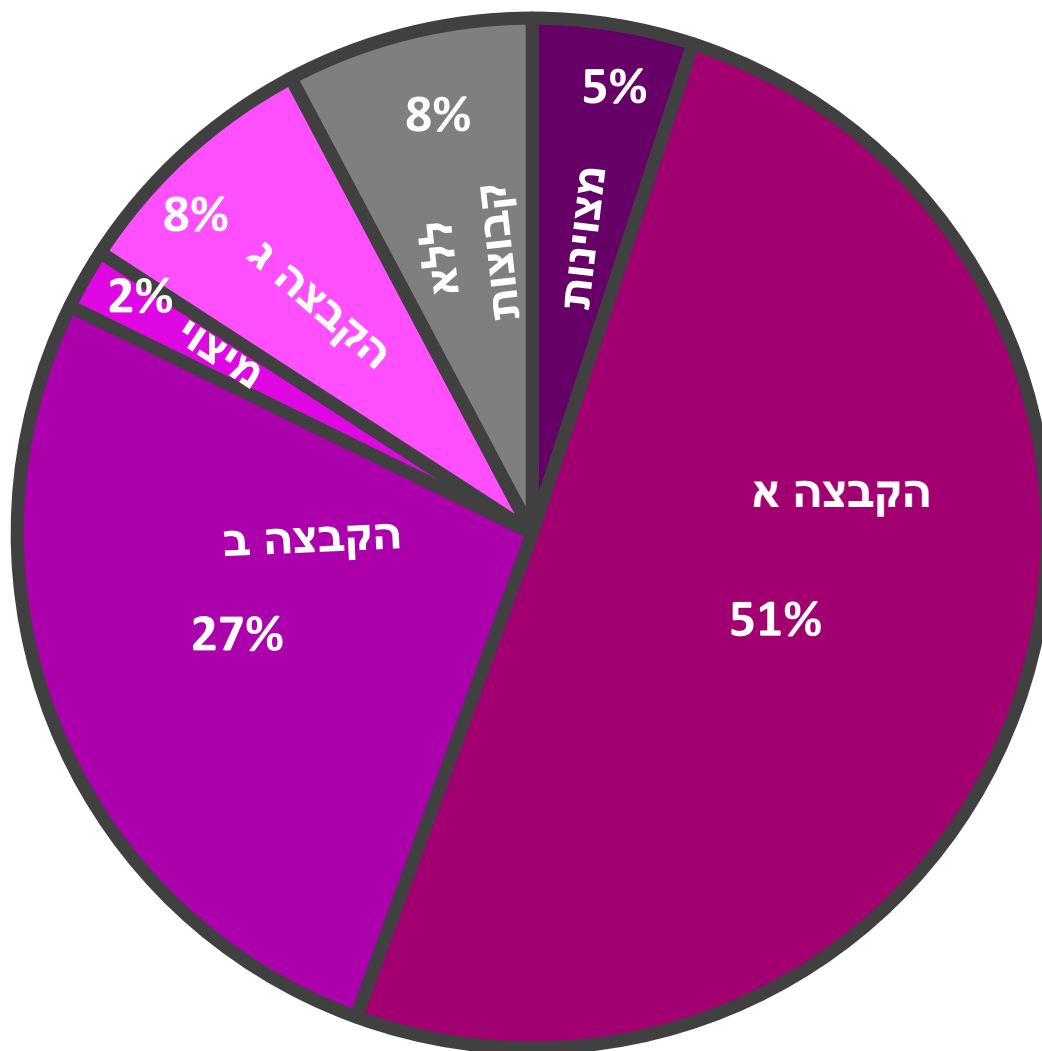
- **כצפוי, ככל שהרקע חברתי-כלכלי גבוה יותר כך הישגים במיצ"ב גבוהים יותר**
- **כמו כן, ככל שהרקע חברתי-כלכלי גבוה יותר כך שיעור הבחנות בבגרות ברמה מוגברת גבוה יותר**
- **יתרה מכך, גם עבור אותו רבעון ציונים במיצ"ב - ככלל, ככל שהרקע החברתי-כלכלי גבוה יותר, כך הסיכוי של תלמיד לגשת לבגרות ברמה מוגברת, גבוה יותר**

בתחילת מבחן המיצ"ב מתבקשים התלמידים לציין באיזו קבוצת לימוד (הקבצה) הם לומדים מתמטיקה (דיווח עצמי) -

באיזו הקבצה אתה לומד מתמטיקה?

כיתת מצוינות בפרויקט "מיצוי ומצוינות"	☒ 4	הקבצה א'	☒ 1
כיתת מיצוי בפרויקט "מיצוי ומצוינות"	☒ 5	הקבצה ב'	☒ 2
בבית ספרי אין הקבצות במתמטיקה	☒ 6	הקבצה ג'	☒ 3

דוברי עברית:

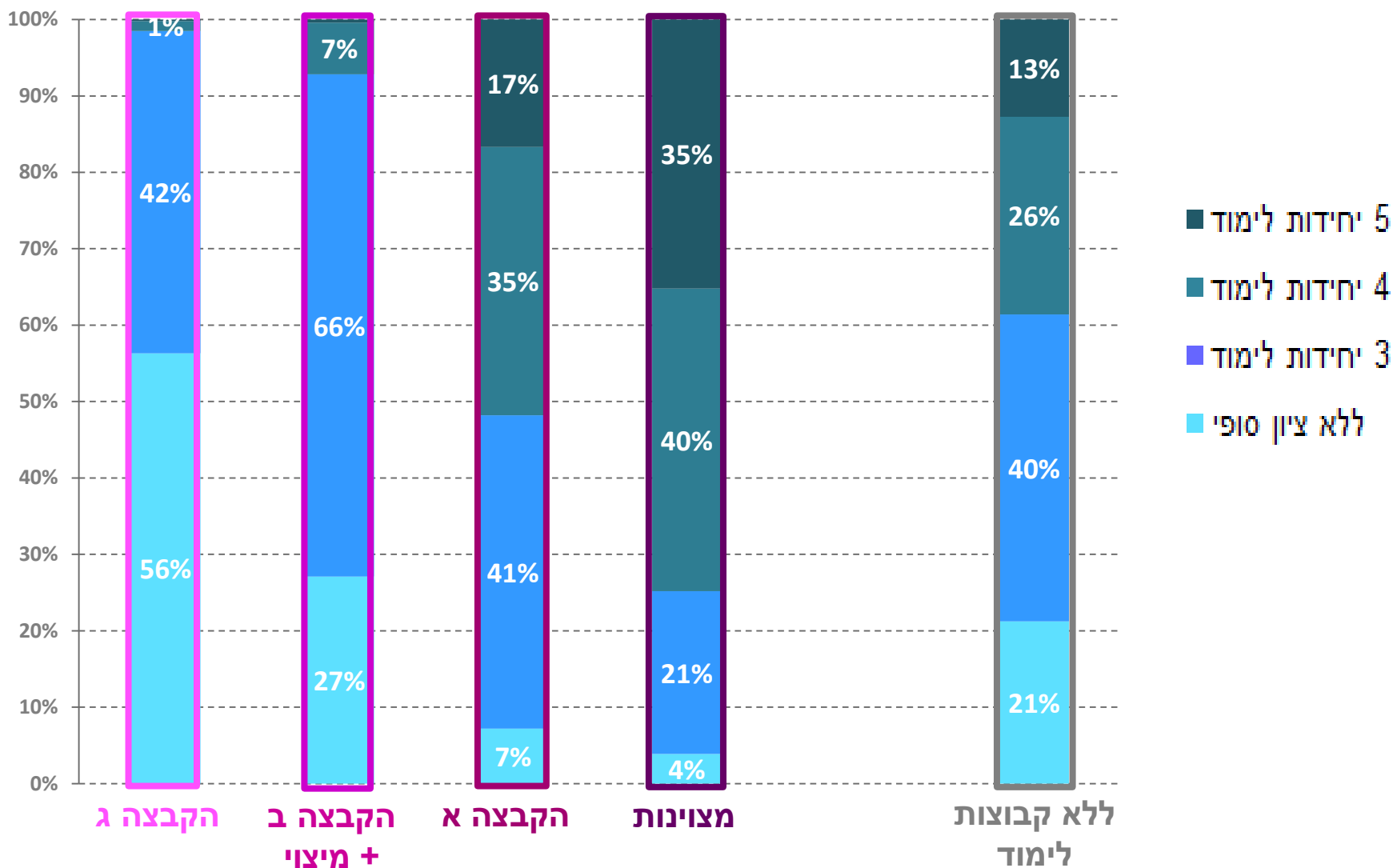

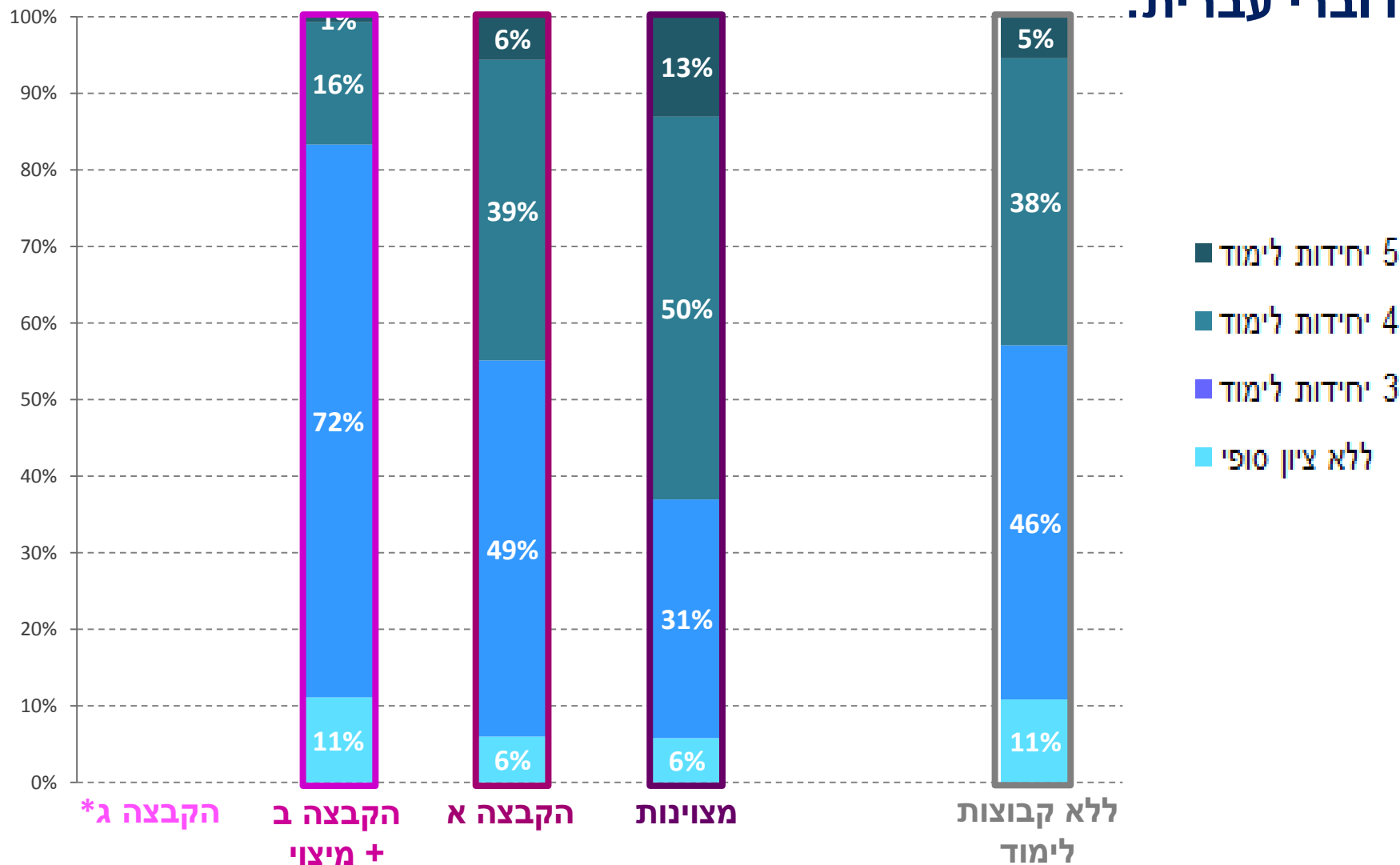
דוברי עברית:

ללא קבוצות לימוד	הקבצה ג	הקבצה ב + מיצוי	הקבצה א	מצוינות	מתמטיקה
23%	79%	41%	8%	3%	רבעון I
23%	17%	26%	18%	8%	רבעון II
25%	3%	18%	32%	22%	רבעון III
29%	1%	4%	42%	66%	רבעון IV

דוברי עברית:

דוברי עברית:

קבוצות לימוד - סיכום

- כצפוי, נמצא כי קיים קשר בין קבוצת הלימוד בכיתה ח' ורמת ההבחנות בבגרות - ככל שקבוצת הלימוד בכיתה ח' גבוהה יותר, כך הסיכוי להבחן בבגרות ברמה מוגברת, גבוה יותר
- יתרה מכך, הממצאים הללו תקפים גם עבור תלמידים בעלי הישגים דומים במיצ"ב (השייכים לאותו רבעון) - לתלמיד הלומד בקבוצת לימוד גבוהה יותר, סיכוי גבוה יותר להבחן בבגרות ברמה מוגברת

❖ הקשר בין הציון במיצ"ב לבין הסיכוי להבחן ברמה מוגברת בבגרות במתמטיקה (4 ו-5 יחידות לימוד) נבדק גם באמצעות מודל סטטיסטי

❖ הותאם מודל של רגרסיה לוגיסטית היררכית הכולל את המשתנים הבאים:

○ משתנה מוסבר (תלוי):

• הסיכוי של תלמיד מאוכלוסיית המחקר להבחן ברמה מוגברת בבגרות (4 ו-5 יחידות לימוד)

○ משתנים מסבירים (בלתי תלויים):

• ציון התלמיד במבחן המיצ"ב במתמטיקה בכיתה ח' (רציף)

• רקע חברתי-כלכלי אישי (נמוך, בינוני, גבוה)

• מגדר (בן, בת)

• קבוצת לימוד בכיתה ח' (הצטיינות, הקבצה א', הקבצה ב' + מיצוי, הקבצה ג', ללא קבוצות לימוד)

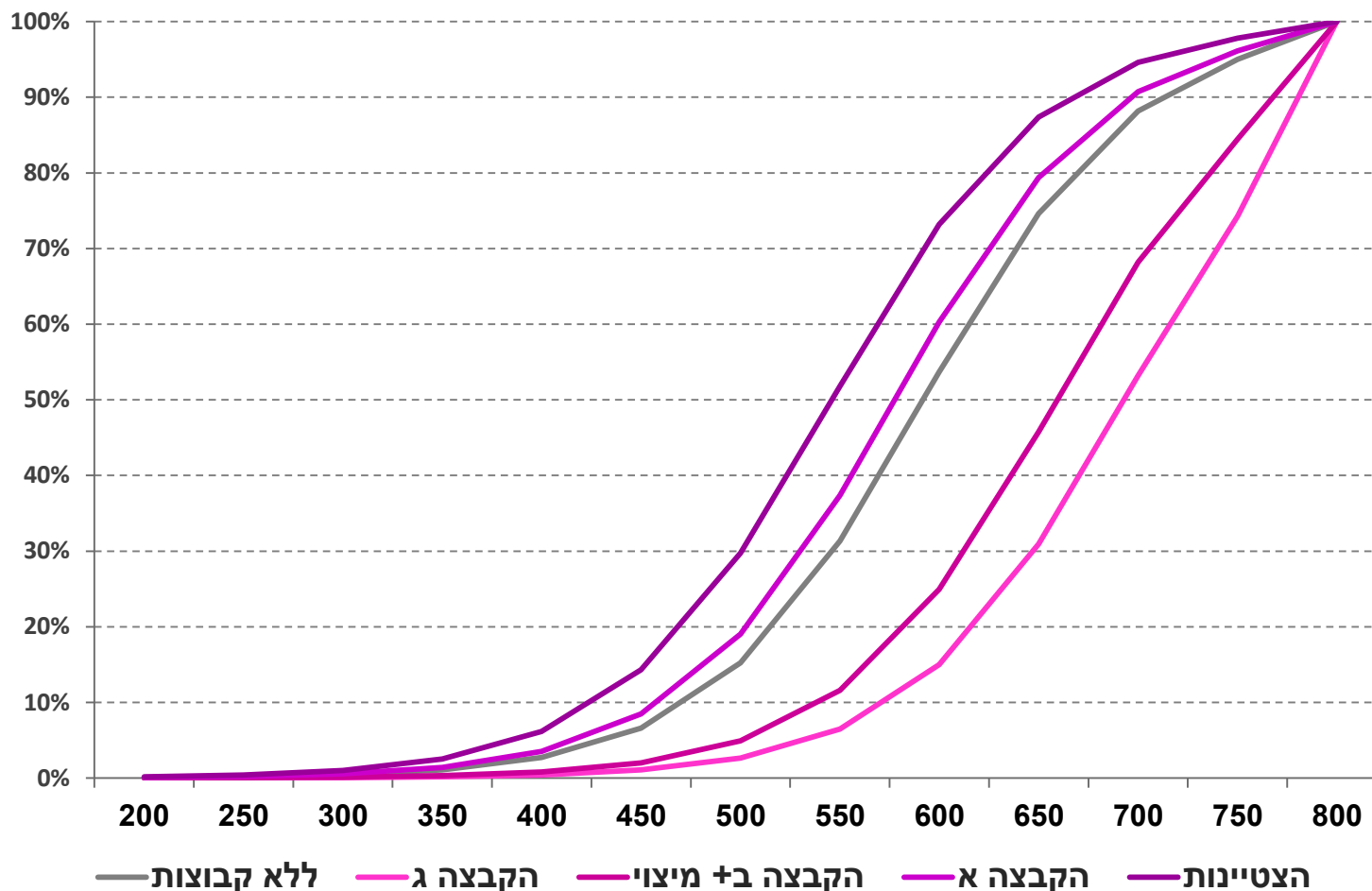
• פיקוח (ממלכתי, ממלכתי-דתי)

דוברי עברית:

מובהקות	טעות תקן	אומדן	קטגוריה	משתנה
<0.001	0.00	0.02		ציון מיצ"ב
<0.001	0.12	-0.79	ממלכתי	פיקוח
	-	-	ממלכתי - דתי	
0.0897	0.06	0.10	בן	מגדר
	-	-	בת	
<0.001	0.12	0.63	גבוה	רקע חברתי-כלכלי אישי
	0.11	0.14	בינוני	
	-	-	נמוך	
<0.001	0.17	-0.86	ללא קבוצות לימוד	קבוצת לימוד
	0.32	-2.74	הקבצה ג	
	0.15	-2.10	הקבצה ב + מיצוי	
	0.13	-0.59	מיצוי	
	-	-	הצטיינות	

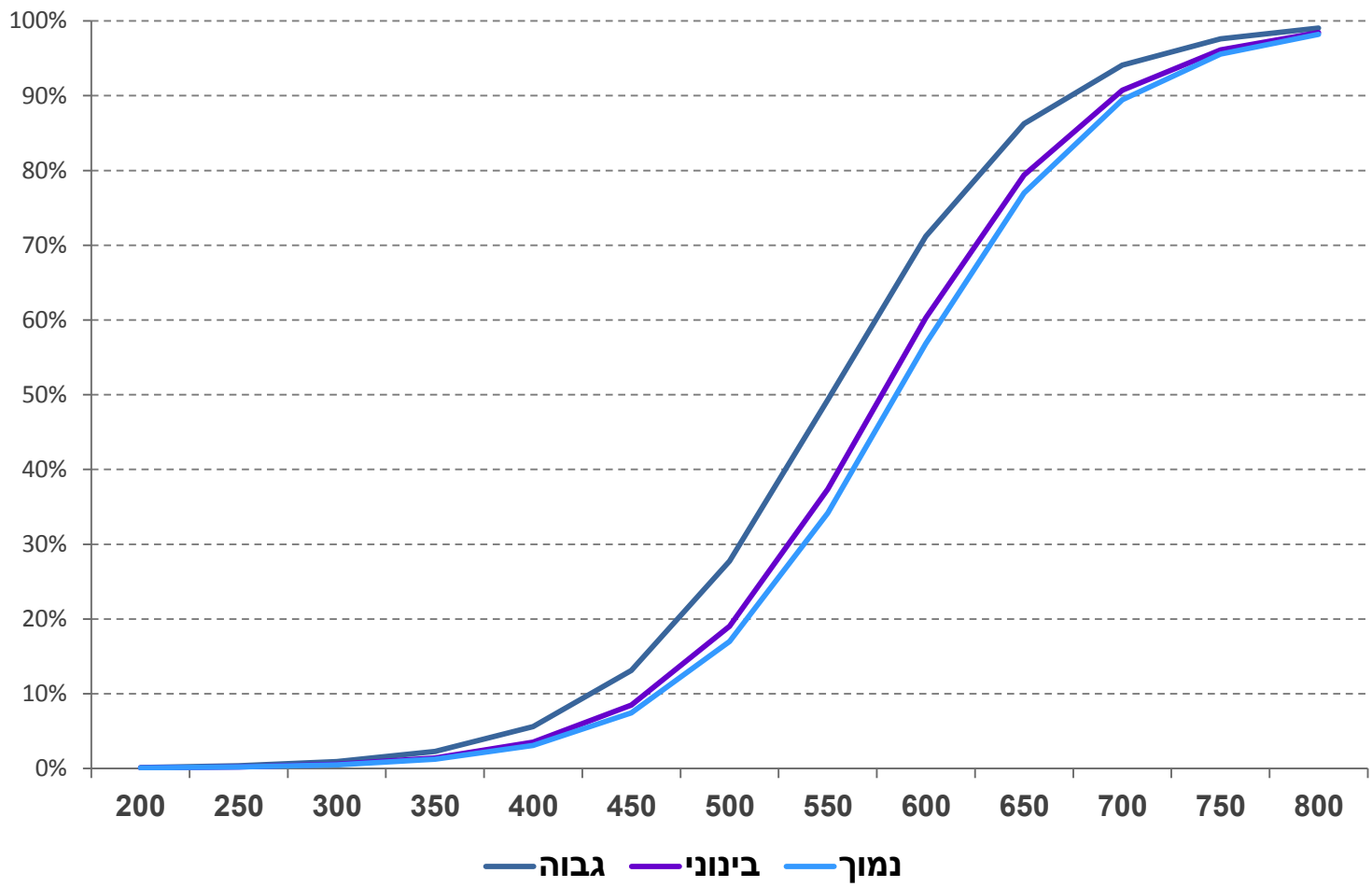
דוברי עברית:

דוגמא: פרופיל ← מגדר=בן; פיקוח=ממלכתי; רקע חברתי-כלכלי = בינוני

דוברי עברית:

דוגמא: פרופיל ← מגדר=בן; פיקוח=ממלכתי; קבוצת לימוד = הקבצה א'

תוצאות המודל - סיכום

- אצל תלמידים דוברי עברית השייכים לאוכלוסיית המחקר, נמצא כי -
- ✓ לציון המיצ"ב, קבוצת הלימוד והרקע החברתי-כלכלי של התלמיד בכיתה ח' תרומה מובהקת לסיכוי להיבחן בבגרות ברמה מוגברת (גם כאשר נלקחים בחשבון שאר המשתנים המסבירים המגדר והפיקוח)
- בהחזקה של משתני הרקע האחרים כקבועים, נמצא כי -**
- ככל שהציון במיצ"ב בכיתה ח' גבוה יותר, כך הסיכוי להבחן בבגרות ברמה מוגברת גבוה יותר
- ככל שהתלמיד לומד בקבוצת לימוד ברמה גבוהה יותר, כך הסיכוי להבחן בבגרות ברמה מוגברת גבוה יותר
- ככל שהרקע החברתי-כלכלי של התלמיד גבוה יותר, כך הסיכוי להבחן בבגרות ברמה מוגברת גבוה יותר

בשני שלבי הגיל, חטיבת הביניים וחטיבה עליונה, נמצאו פערים בין קבוצות אוכלוסייה שונות למשל,

○ מגזר-שפה

- בכיתה ח' נמצא פער בין תלמידים דוברי עברית ותלמידים דוברי ערבית בהישגים במבחן המיצ"ב (לטובת דוברי עברית)
- בכיתה י"ב שיעור התלמידים ללא ציון סופי בבגרות בקרב דוברי ערבית גבוה בהשוואה לדוברי עברית

○ רקע חברתי-כלכלי

- בקרב דוברי עברית, כבר בכיתה ח' נמצאו פערים בהישגי תלמידים במבחני המיצ"ב לטובת תלמידים מרקע חברתי-כלכלי גבוה
- בקרב דוברי עברית, נמצאו פערים בשיעור הנבחנים בבגרות ברמה מוגברת לטובת תלמידים מרקע חברתי-כלכלי גבוה

באשר למיצוי הפוטנציאל של התלמידים במעבר מחטיבת ביניים לחטיבה העליונה, נמצא כי קיימים פערים בין תלמידים מקבוצות אוכלוסייה שונות למשל,

בקרב תלמידים השייכים לאותו רבעון ציונים במיצ"ב, ככלל, ככל שהרקע חברתי-כלכלי גבוה יותר, כך שיעור הנבחנים ברמה מוגברת בבגרות, גבוה יותר

ממצא נוסף (ומעורר מחשבה) הוא הקשר בין קבוצת הלימוד בכיתה ח' לבין הסיכוי להיבחן ברמה מוגברת בכיתה י"ב, קשר הקיים גם כאשר מביאים בחשבון את הישגי התלמידים במיצ"ב -

בקרב תלמידים בעלי הישגים דומים במבחן המיצ"ב (השייכים לאותו רבעון), ככל שקבוצת הלימוד בכיתה ח' ברמה גבוהה יותר, כך הסיכוי להבחן ברמה מוגברת בבגרות, גבוה יותר

❖ על מנת להבין לעומק את הגורמים לאי-שוויון בחינוך, יש צורך במידע נוסף, הכולל בין השאר, נתונים על -

- איכות ההוראה של המורים
- אמונת המורים ביכולות התלמידים
- מוטיבציה ותחושת מסוגלות של התלמידים
- מגוון יחידות הלימוד בכל בית ספר
- ...

$$\log_{25} 5 < \log_2 \frac{x^2 - 4x}{x^2 - 5x + 4} < e^{\ln 2}$$

תודה רבה